Patryk OCHYRA
Menedżerska Akademia Nauk Stosowanych w Warszawie
ORCID: 0000-0001-8991-4068

https://doi.org/10.29316/9788368103236_20

MIGRACJA JAKO BROŃ – KRYZYS NA GRANICY POLSKO-BIAŁORUSKIEJ W KONTEKŚCIE WOJNY HYBRYDOWEJ

MIGRATION AS A WEAPON – THE CRISIS ON THE POLISH-BELARUSIAN BORDER IN THE CONTEXT OF HYBRID WARFARE

Streszczenie

Celem niniejszego rozdziału jest przeanalizowanie, czy i w jakim zakresie kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej można uznać za formę wojny hybrydowej**.** Główny problem badawczy sformułowano następująco: *czy kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej w latach 2021–2024 spełnia cechy wojny hybrydowej i w jakim stopniu został wykorzystany jako narzędzie destabilizacji Polski oraz presji na Unię Europejską?* Postawiona hipoteza badawcza zakłada, że działania podjęte przez reżim białoruski w ramach kryzysu migracyjnego miały charakter zaplanowanej operacji hybrydowej, wspieranej politycznie i operacyjnie przez Rosję, której celem było osłabienie państw NATO i UE poprzez destabilizację sytuacji wewnętrznej, wywołanie presji politycznej i obciążenie Polski odpowiedzialnością

Abstract

The purpose of this chapter is to analyse whether and to what extent the migration crisis on the Polish-Belarusian border can be considered a form of hybrid warfare. The main research problem was formulated as follows: does the migration crisis on the Polish-Belarusian border in 2021–2024 meet the characteristics of a hybrid war and to what extent has it been used as a tool to destabilize Poland and put pressure on the European Union? The research hypothesis assumes that the actions taken by the Belarusian regime as part of the migration crisis were a planned hybrid operation, politically and operationally supported by Russia, the aim of which was to weaken NATO and EU countries by destabilizing the internal situation, causing political pressure, and burdening Poland with moral responsibility for the

moralną za sytuację migrantów**.** Do realizacji celu badawczego wykorzystano analizę źródeł naukowych i eksperckich (raporty, artykuły naukowe, dokumenty instytucji międzynarodowych), danych statystycznych oraz dostępnych relacji prasowych i raportów służb granicznych dotyczących dalszego rozwoju sytuacji oraz odporności państw na podobne działania.

Słowa klucze: bezpieczeństwo, granica, migracja, wojna hybrydowa

situation of migrants. To achieve the research objective, the analysis of scientific and expert sources (reports, scientific articles, documents of international institutions), statistical data and available press reports and reports of border services was used. developments and the resilience of countries to similar actions.

Keywords: security, border, migration, hybrid warfare

Wstęp

Współczesne zagrożenia dla bezpieczeństwa państw coraz częściej przybierają formy nieregularne, niekonwencjonalne i trudne do jednoznacznej klasyfikacji w ramach tradycyjnych definicji wojny. Zjawiskiem szczególnie charakterystycznym dla początku XXI wieku stała się wojna hybrydowa, która łączy elementy działań militarnych i pozamilitarnych, konwencjonalnych i niekonwencjonalnych, jawnych i ukrytych, przy wykorzystaniu szerokiego spektrum narzędzi, od działań cybernetycznych, przez operacje psychologiczne i dezinformacyjne, po wykorzystanie migracji, energii czy handlu jako narzędzi presji. Koncepcję wojny hybrydowej rozwinął m.in. Frank Hoffman, który wskazywał, że jest to forma konfliktu, w której państwo lub inny aktor wykorzystuje różnorodne środki jednocześnie i w skoordynowany sposób, aby osiągnąć cele strategiczne bez formalnego wypowiedzenia wojny[1].

Jednym z najbardziej wyrazistych przykładów zastosowania tej strategii we współczesnej Europie jest kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej**,** który rozpoczął się w połowie 2021 roku. Reżim Aleksandra Łukaszenki, w odpowiedzi na sankcje Unii Europejskiej nałożone za sfałszowane wybory prezydenckie oraz represje wobec opozycji, zainicjował działania polegające na sprowadzaniu tysięcy migrantów z Iraku, Syrii, Afganistanu i innych państw do Mińska, a następnie kierowaniu ich na zewnętrzne granice Unii – głównie z Polską, Litwą i Łotwą. Migranci byli przewożeni na granicę, wyposażani w sprzęt do jej forsowania, a nawet instruowani przez białoruskie służby specjalne co do kierunku poruszania się i metod

[1] F. Hoffman, *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*, Potomac Institute for Policy Studies, Arlington, VA, 2007, s. 8.

omijania patroli granicznych. Tego typu działania były wielokrotnie dokumentowane zarówno przez polskie służby, jak i dziennikarzy międzynarodowych[2].

Zjawisko to zostało określone przez wielu analityków jako instrumentalizacja migracji, czyli celowe wykorzystywanie ruchów ludności do osiągnięcia celów politycznych, destabilizacji kraju przyjmującego lub wywierania presji międzynarodowej. Organizacje takie jak Hybrid CoE czy Ośrodek Studiów Wschodnich podkreślają, że działania reżimu Łukaszenki noszą znamiona agresji hybrydowej, gdyż zostały skoordynowane z operacjami dezinformacyjnymi (np. szerzenie fałszywych informacji o otwartych granicach UE), wykorzystaniem kryzysu humanitarnego jako broni medialnej oraz prowadzeniem działań psychologicznych i politycznych wymierzonych w jedność Unii Europejskiej[3]. Istotnym aspektem tych działań jest ich pozornie nienapastliwy charakter**,** który pozwala agresorowi uniknąć jednoznacznej odpowiedzialności międzynarodowej i przeciwdziałań opartych na prawie międzynarodowym[4].

Kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej nie jest zatem wyłącznie problemem humanitarnym lub migracyjnym, lecz staje się elementem szerszej konfrontacji strategicznej, w której Polska, jako granica zewnętrzna Unii Europejskiej i NATO, pełni rolę bufora i pierwszej linii obrony. Wydarzenia lat 2021–2024 ukazały, jak bardzo granice państwowe mogą zostać wykorzystane jako narzędzie presji, szantażu politycznego i zakłócania porządku wewnętrznego państw demokratycznych. Wobec powyższego, niezbędna jest pogłębiona analiza tego zjawiska z perspektywy bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego.

Wojna hybrydowa jako współczesna strategia destabilizacji

W XXI wieku pojęcie bezpieczeństwa uległo znacznemu rozszerzeniu. Tradycyjne formy agresji militarnej coraz częściej zastępowane są przez nieregularne, złożone działania prowadzone poniżej progu konwencjonalnej wojny. W tym kontekście zyskała na znaczeniu koncepcja wojny hybrydowej, która staje się jednym z najczęściej analizowanych i opisywanych modeli współczesnych konfliktów. Zjawisko to jest szczególnie istotne w kontekście analizy agresji o charakterze

[2] A. Sari, *Instrumentalized Migration and the Belarus Crisis,* Hybrid CoE Paper, Nr 17, 2023, s. 14-15.

[3] Tamże, s. 19.

[4] Dezinformacja jako oręż wojny, https://warsawinstitute.org/pl/dezionformacja-jako-orez-wojny-hybrydowej-na-granicy-z-bialorusia/, [dostęp: 15.07.2025].

polityczno-informacyjnym, takich jak działania Białorusi wobec Polski i Unii Europejskiej w latach 2021–2024.

Termin „wojna hybrydowa" po raz pierwszy zyskał popularność w środowiskach strategicznych NATO i Pentagonu na początku XXI wieku, szczególnie po konflikcie w Libanie w roku 2006 oraz po aneksji Krymu przez Rosję w roku 2014[5]. Definicja ta została szczegółowo rozwinięta przez Franka Hoffmana, który uznał, że wojna hybrydowa to „połączenie konwencjonalnych możliwości z działaniami nieregularnymi, terrorystycznymi i przestępczymi, realizowanymi przez jednolite lub połączone siły, wspierane przez nowoczesne technologie i media". Hybryda polega na mieszaniu różnych typów konfliktów, od walki zbrojnej, przez działania psychologiczne i propagandowe, po naciski gospodarcze czy wykorzystywanie migrantów jako broni politycznej[6].

Według definicji przyjętej przez NATO: „zagrożenia hybrydowe łączą środki militarne i niemilitarne, jawne i niejawne, w tym dezinformację, cyberataki, presję ekonomiczną, udział nieregularnych ugrupowań zbrojnych oraz użycie regularnych sił. Metody hybrydowe są używane, aby zatrzeć granice między wojną a pokojem, siać wątpliwości w umysłach populacji docelowych i destabilizować oraz osłabiać społeczeństwa"[7]. Z kolei Unia Europejska, w dokumentach takich jak „Joint Framework on countering hybrid threats", uznaje działania hybrydowe za „zagrożenia łączące działania konwencjonalne z niekonwencjonalnymi, realizowane w sposób zintegrowany, często ukryty, z wykorzystaniem słabych punktów przeciwnika – m.in. zależności energetycznych, dezinformacji, cyberataków czy manipulacji przepływami migracyjnymi"[8].

W praktyce wojna hybrydowa staje się narzędziem państw autorytarnych do podważania stabilności demokratycznych struktur Zachodu bez konieczności otwartego konfliktu zbrojnego. I. Fridman wskazuje, że Rosja traktuje wojnę hybrydową jako pełnoprawny sposób prowadzenia rywalizacji geopolitycznej, w której głównym celem jest wpływ, a nie konfrontacja militarna[9]. Fridman opisuje

---

5 Hybrid war – does it even exist? https://www.nato.int/docu/review/articles/2015/05/07/hybrid-war-does-it-even-exist/index.html, [dostęp: 16.07.2025].

6 Frank G. Hoffman, *Hybrid vs. Compound War. The Janus Choice: Defining Today's Multifaceted Conflict*, *Armed Forces Journal,* October 2009, s. 2.

7 D. Zandee, S. van der Meer, A. Stoetman, *Countering hybrid threats.Steps for improving EU-NATO cooperation*, Clingendael Report, 2021, s. 3.

8 Joint Communication To The European Parliament And The Council, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016JC0018, [dostęp: 16.07.2025].

9 O. Fridman, *Russian 'Hybrid Warfare': Resurgence and Politicisation.* Oxford, NY: Oxford University Press, 2018.

m.in. zastosowanie strategii hybrydowej w konfliktach w Syrii, Gruzji, na Ukrainie i w kontekście wpływania na wybory w krajach zachodnich[10]. Wśród instrumentów hybrydowych najczęściej wymienia się:

- kampanie dezinformacyjne i propagandowe (np. fake newsy, manipulowanie emocjami),
- działania cybernetyczne (np. ataki na infrastrukturę informatyczną),
- wykorzystanie presji ekonomicznej i energetycznej (np. uzależnienie od gazu),
- operacje wywiadowcze i sabotażowe,
- instrumentalizację migracji, czyli organizowanie napływu migrantów w celu wywarcia presji politycznej i destabilizacji.

To właśnie ten ostatni element stanowi szczególny przypadek w kontekście granicy polsko-białoruskiej. Migranci stali się narzędziem strategicznym, a także środkiem presji na państwo docelowe oraz jego instytucje. Dużą zaletą wojny hybrydowej, z punktu widzenia agresora, jest jej asymetryczność i niskie ryzyko eskalacji militarnej**.** Zamiast angażować armię, państwo może wykorzystać działania „zastępcze" (np. grupy przemytnicze, media, NGO-sy sterowane z zewnątrz) lub aktywność pozornie niezwiązaną z państwem, zachowując przy tym wiarygodną możliwość zaprzeczania odpowiedzialności.

Z tego względu wojna hybrydowa jest szczególnie atrakcyjna dla reżimów takich jak białoruski czy rosyjski. Działania te są trudne do jednoznacznego zdefiniowania jako akt agresji w świetle prawa międzynarodowego, a ich skutki są często bardziej destabilizujące niż działania militarne. W tym kontekście użycie migrantów jako broni, czyli zorganizowanego przepływu ludności w celu destabilizacji, wpisuje się w model wojny hybrydowej, w którym granica państwa przestaje być jedynie strefą geograficzną, a staje się frontem polityczno-informacyjnego konfliktu[11].

W ramach współczesnej wojny hybrydowej agresor wykorzystuje pluralistyczne i wielokanałowe narzędzia, dzięki czemu możliwe jest destabilizowanie państw demokratycznych bez konieczności bezpośredniego użycia siły militarnej. Do najważniejszych elementów tej strategii należą: instrumentalizacja migracji**,** dezinformacja**,** cyberataki oraz operacje wpływu.

[10] Tamże.

[11] A. Wawrzusiszyn, *Rosyjsko-białoruskie działania hybrydowe na granicch Unii europejskiej i NATO*, Journal of Modern Since, 1/61, 2025, s. 19.

Instrumentalizacja migracji staje się coraz częściej stosowaną taktyką hybrydową, szczególnie przez państwa dysponujące ograniczonymi innymi formami nacisku strategicznego. Migrację instrumentalną definiuje się jako tanią, skalowalną i trudną do przypisania aktorowi formę presji, gdzie migranci stają się „zasobem" do destabilizacji państwa celu. W praktyce oznacza to organizowanie przepływu ludzi w taki sposób, by wywołać kryzys humanitarny i polityczny, zmuszając państwo przyjmujące do działania pod presją opinii międzynarodowej. Raporty wskazują, że reżim białoruski w latach 2021-2024 użył tej techniki na granicy z Polską i krajami bałtyckimi, przewożąc migrantów z Bliskiego Wschodu, instruując ich, a w niektórych przypadkach uzbrajając w narzędzia do przecinania barier granicznych[12].

Dezinformacja stanowi element współczesnej wojny hybrydowej, który pozwala wpływać na opinię publiczną, tworzyć niejednoznaczność oraz podważać zaufanie do instytucji państwowych. Do najczęściej wykorzystywanych technik należą fałszywe wiadomości, aktywność trolli internetowych, farmy botów, astroturfing oraz mikrotargetowanie osób podatnych na określone przekazy. Obecnie dezinformacja często przybiera postać zautomatyzowanych działań – boty i sieci fikcyjnych kont działają na dużą skalę i są trudne do wykrycia, co sprawia, że trudno rozpoznać realny poziom akceptacji dla prezentowanych informacji. Celem takich działań jest wprowadzenie mnogości przekazów, przesunięcie uwagi społecznej oraz osłabienie reakcji władz państwowych[13].

Cyberataki wzmacniają działania hybrydowe przez uderzenia w infrastrukturę krytyczną i systemy informacyjne. Ich celem jest zarówno kradzież danych, jak i wywołanie chaosu oraz osłabienie zaufania do państwa. Przykłady to DDoS, infiltracja systemów, defacement stron rządowych; często towarzyszą im kampanie dezinformacyjne i operacje wpływu.

Operacje wpływu stanowią ostateczny poziom hybrydowego nacisku, poprzez manipulację percepcją i postawami społecznymi. Termin „cognitive warfare" odnosi się do strategii wykorzystujących media, liderów opinii (Key Opinion Leaders), memy, emocje społeczne i narracje, by zagubić granice między rzeczywistością a manipulacją. Artykuły naukowe oraz raporty strategiczne wskazują, że operacje te obejmują wcześniejsze wysunięcie narracji, eskalację i eskalację przez

[12] A. Fakhry, R. Parkes, A. Rácz, *Migration instrumentalization: A taxonomy for an efficient response,* Hybrid CoE Working Paper 14, 2022, s. 8.

[13] A. Zaręba, *Dezinformacja jako zagrożenie hybrydowe cyberbezpieczeństwa społecznego (social cyberseciurity)*, Cybersecurity and Law, nr 1(13), 2025, s. 100-101.

wpływowe konta lub botnet, tworząc efekt społeczno-medialny podporządkowany interesom agresora[14].

Skuteczność wojny hybrydowej polega na łączeniu różnorodnych narzędzi, takich jak migracja instrumentalna, dezinformacja, cyberataki i operacje wpływu, w sposób zsynchronizowany, co pozwala destabilizować państwa demokratyczne bez otwartej konfrontacji militarnej. Te działania często występują jednocześnie, wzmacniając wzajemnie swój efekt: kampanie dezinformacyjne pogłębiają chaos związany z presją migracyjną, cyberataki podważają zaufanie do instytucji, a operacje wpływu modelują percepcję społeczną i wzmacniają przekaz agresora.

W ostatnich latach w Europie i jej sąsiedztwie obserwowano liczne przykłady takich strategii. W Ukrainie działania hybrydowe obejmowały aneksję terytorium, ataki na infrastrukturę cyfrową, operacje sabotażowe oraz manipulację narracyjną. Na Bałkanach Rosja wspierała lokalne ugrupowania polityczne, wykorzystywała struktury religijne i media do promowania przekazów antyzachodnich, a także wpływała na wybory i procesy integracyjne[15]. W Syrii z kolei klasyczna operacja wojskowa była wspierana szeroko zakrojoną propagandą oraz dezinformacją m.in. poprzez narracje podważające działania organizacji humanitarnych[16].

Wszystkie te przypadki ukazują spójny schemat stosowania działań hybrydowych: połączenie operacji cyfrowych, informacyjnych i psychologicznych z działaniami politycznymi i militarnymi. Pozwala to agresorowi osiągać cele strategiczne, unikając jednoznacznej odpowiedzialności. Analiza tych wzorców wskazuje, że działania podjęte wobec Polski w latach 2021-2024 były częścią szerszej, znanej wcześniej strategii, co potwierdza, że kryzys migracyjny na granicy z Białorusią był elementem wojny hybrydowej.

Kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej 2021-2024

W drugiej połowie 2021 roku Białoruś rozpoczęła działania, które w ocenie wielu analityków stanowiły element szerszej strategii destabilizacji granic Unii

[14] A. Krzak, *Wojny przyszłości po rosyjsku – wojna hybrydowa, informacyjna i psychologiczna*, Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego, nr 18, 2018, s. 40-67.

[15] G. Kuci, *Russia's hybrid warfare in the Western Balkans: geopolitical strategies and proxy actors*, Octopus Journal Hybrid Warfare & Strategic Conflicts, tom3, 2024, s. 2.

[16] Russia's 'warning' of Ukraine's biological weapons sounds just like Syria, https://www.theguardian.com/world/2022/mar/09/russias-warning-of-ukraines-biological-weapons-sounds-just-like-syria, [dostęp: 17.07.2025].

Europejskiej. Na tle napięć z Zachodem, sankcji unijnych i rosnącej izolacji międzynarodowej, reżim Aleksandra Łukaszenki wykorzystał migrację jako narzędzie presji politycznej wobec państw sąsiednich, szczególnie Polski, Litwy i Łotwy. Działania te nosiły znamiona wojny hybrydowej, były skoordynowane, wielowymiarowe i operowały poniżej progu konwencjonalnego konfliktu zbrojnego[17].

Mechanizm został uruchomiony poprzez zorganizowane kanały rekrutacyjne w krajach takich jak Irak, Syria, Jemen czy Afganistan. Migranci byli zachęcani do przyjazdu do Mińska przez państwowe agencje turystyczne i lokalnych pośredników, którzy oferowali tzw. „pakiety wjazdowe" do Europy. Po przylocie na Białoruś kierowano ich w stronę granicy z Unią Europejską, szczególnie na odcinek z Polską, gdzie organizowano grupowe próby nielegalnego przekraczania granicy. Liczba tych prób w krótkim czasie sięgnęła dziesiątek tysięcy.

Jesienią 2021 roku sytuacja uległa gwałtownej eskalacji. W okolicach przejścia granicznego Kuźnica-Bruzgi pojawiły się zwarte kolumny migrantów, którym towarzyszyły uzbrojone białoruskie służby. Dochodziło do prób siłowego forsowania granicy, podczas których wykorzystywano narzędzia do przecinania ogrodzeń, drony, światła laserowe oraz działania zakłócające pracę polskich patroli[18].

Polska odpowiedziała działaniami o charakterze operacyjnym i strategicznym. Wprowadzono stan wyjątkowy w strefie przygranicznej, rozmieszczono tysiące funkcjonariuszy Straży Granicznej, Wojska Polskiego i Wojsk Obrony Terytorialnej, a także rozpoczęto budowę fizycznej bariery granicznej. Do połowy 2022 roku powstała stalowa zapora o wysokości 5,5 metra i długości 186 km, wyposażona w zintegrowany system monitoringu: kamery termowizyjne, czujniki ruchu oraz technologię rozpoznania elektronicznego. W kolejnych latach system ochrony granicy wzmocniono w ramach programu „Tarcza Wschód", który zakładał stworzenie kompleksowej struktury bezpieczeństwa, integrującej wojsko, technologię ISR/SIGINT oraz mechanizmy szybkiego reagowania. Celem było zwiększenie odporności państwa na presję zewnętrzną oraz podniesienie zdolności detekcji i odstraszania wobec działań o charakterze nieregularnym[19].

Z punktu widzenia doktryny wojny hybrydowej, działania Białorusi odznaczały się wysokim stopniem koordynacji. Migracja była jedynie jednym z elementów

[17] P. Usov, *Militaryzacja kryzysu migracyjnego*, [w:] *Raport IV „Granica dyktatora. Polska i Białoruś wobec kryzysu granicznego"*, Warszawa 2021, s. 24.

[18] Białoruś: eskalacja kryzysu migracyjnego, https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-10-27/bialorus-eskalacja-kryzysu-migracyjnego, [dostęp: 18.07.2025].

[19] Zapora na granicy z Białorusią, https://polskieradio24.pl/artykul/3010571,skutecznosc-bariery-na-granicy-napor-migrantow-zmalal-dwudziestokrotnie, [dostęp: 18.06.2025].

szerszego planu, towarzyszyły jej działania informacyjne, kampanie dezinformacyjne w mediach oraz aktywność służb specjalnych. Sama instrumentalizacja migracji była ściśle podporządkowana celowi strategicznemu, wywołania destabilizacji politycznej, testowania reakcji instytucji unijnych oraz sprawdzenia spójności państw członkowskich wobec nowego rodzaju zagrożenia. Presja migracyjna służyła również jako narzędzie rozpoznania: umożliwiała testowanie reakcji logistycznych, społecznych i informacyjnych państw granicznych w czasie rzeczywistym[20].

W latach 2022-2024 liczba incydentów na granicy utrzymywała się na wysokim poziomie, przy czym zauważalna była zmiana jakościowa, migranci stawali się częściej nośnikami przekazu politycznego, a nie tylko uczestnikami nielegalnego przekroczenia granicy. Zjawisko było wykorzystywane do generowania napięć wewnętrznych w państwach UE, wzmacniania narracji o nieefektywności instytucji zachodnich oraz osłabiania zaufania społecznego do struktur państwowych. Reakcja Polski, poprzez rozbudowę infrastruktury, rozwój komponentów obronnych i integrację wysiłków z UE i NATO, stanowiła próbę wypracowania modelu odporności na zagrożenia hybrydowe. Jednocześnie kryzys ten unaocznił, że nowoczesne granice nie są jedynie liniami kontroli terytorialnej, lecz stają się przestrzenią konfrontacji strategicznej, gdzie decyzje operacyjne mają bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo narodowe, reputację państwa i spójność międzynarodowych sojuszy.

Granica jako pole bitwy hybrydowej – konsekwencje i prognozy

Kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej ujawnił nową rzeczywistość bezpieczeństwa w Europie Środkowo-Wschodniej. Granica przestała być jedynie administracyjnym rozdzieleniem terytoriów, stała się dynamicznym i złożonym polem rywalizacji, w którym wykorzystywane są zarówno środki militarne, jak i niemilitarne, fizyczne oraz informacyjne. Działania Białorusi, wspierane przez Rosję, ukazały, że współczesna wojna może być prowadzona nie przez czołgi, ale przez ludzi wykorzystywanych jako narzędzia presji oraz przez narrację medialną, prawo i technologie.

Wymiar narodowy tego zagrożenia skłonił Polskę do przyjęcia kompleksowej strategii reagowania. Odpowiedzią było nie tylko wzmacnianie obecności Straży Granicznej czy budowa fizycznej bariery, ale także rozwój zdolności

[20] Instrumentalizacja migracji przez Rosję wobec państw NATO, https://www.pism.pl/publikacje/instrumentalizacja-migracji-przez-rosje-wobec-panstw-nato? [dostęp: 19.07.2025].

rozpoznania, nadzoru, szybkiego reagowania i współdziałania różnych służb państwowych. Wdrożony w 2024 roku program „Tarcza Wschód" stał się symbolem nowego podejścia do ochrony granicy, zakładającego pełną integrację infrastruktury technicznej, barier fizycznych, systemów monitoringu oraz obecności wojskowej[21]. Granica stała się więc nie tylko linią obrony terytorium, ale także poligonem testowania odporności państwa na złożone zagrożenia hybrydowe[22].

W szerszym, europejskim wymiarze, sytuacja ta zmusiła Unię Europejską do refleksji nad aktualnością swoich procedur azylowych oraz nad możliwością ich wykorzystania przez państwa trzecie do destabilizacji porządku wewnętrznego. Dotychczasowy model oparty na prymacie praw człowieka i ochrony uchodźców został wystawiony na próbę w kontekście operacji, które celowo prowokowały chaos humanitarny i polityczny. W odpowiedzi instytucje unijne rozpoczęły prace nad ramami prawnymi umożliwiającymi reagowanie w sytuacjach, w których migracja staje się narzędziem w rękach przeciwnika – nie jako efekt zewnętrznego kryzysu, ale jako zaplanowana i kontrolowana taktyka presji. Zintegrowanie działań ochronnych z polityką unijną oznacza, że granice zewnętrzne UE muszą być postrzegane jako wspólna odpowiedzialność, a nie wyłączna sprawa państw granicznych. Kryzys na wschodzie unaocznił, że bezpieczeństwo narodowe państw członkowskich jest nierozerwalnie związane z bezpieczeństwem całej Unii. W efekcie granice, wcześniej postrzegane głównie jako punkt kontroli migracji, zaczęły być traktowane jako obszary pierwszoplanowego znaczenia strategicznego[23].

Pojawiła się też potrzeba redefinicji pojęcia „bezpieczeństwa granicznego", obejmującego nie tylko zapobieganie nielegalnemu przekraczaniu granicy, ale także neutralizowanie działań o charakterze informacyjnym, psychologicznym, prawnym i technologicznym. W tym kontekście wzmocniono znaczenie infrastruktury cyfrowej, zdalnych systemów obserwacji, analizy danych w czasie rzeczywistym oraz koordynacji międzynarodowej. Zabezpieczenie terytorium wymaga dziś równie silnego zabezpieczenia danych, komunikacji i przestrzeni informacyjnej.

Z perspektywy politycznej, wydarzenia te pogłębiły także debatę o granicach między koniecznością ochrony obywateli a przestrzeganiem standardów praw

[21] L. Elak, M. Oskierko, S. Żurawski*, Ochrona granicy polsko-białoruskiej w obliczu wojny hybrydowej*, De Securitate et Defensione O Bezpieczeństwie i Obronności, 10(1), 2024, s. 90-92.

[22] S. Koziej, „*Tarcza wschód" w systemie bezpieczeństwa Polski*, https://koziej.pl/wp-content/uploads/2024/05/Tarcza-Wsch%C3%B3d-w-systemie-bezpiecze%C5%84stwa.pdf, [dostęp: 19.07.2025].

[23] O. Tkachuk, *Znaczenie kryzysu migracyjnego na granicy polsko-białoruskiej dla polityki imigracyjnej i azylowej Unii Europejskiej*, Wschodnioznawstwo, Tom 16, 2022, s. 112-116.

człowieka. Z jednej strony wzrosło społeczne i polityczne przyzwolenie na działania mające charakter zdecydowany i prewencyjny. Z drugiej, wzrosła również presja ze strony organizacji międzynarodowych i społeczności obywatelskiej na respektowanie podstawowych praw osób, które trafiają na granicę, niezależnie od kontekstu ich obecności. To napięcie ujawnia trudność budowania trwałych strategii obronnych w realiach liberalnej demokracji.

Nie mniej istotna okazała się rola informacji i mediów. Kryzys na granicy polsko-białoruskiej miał nie tylko charakter fizyczny, lecz także medialny, stał się przestrzenią prowadzenia działań dezinformacyjnych, propagandowych i psychologicznych. Reżimy Białorusi i Rosji wykorzystywały argumentację humanitarną w celu wywarcia presji na Polskę oraz podważenia jej pozycji międzynarodowej. Przestrzeń informacyjna została zalana materiałami przedstawiającymi migrantów jako ofiary brutalnego traktowania przez polskie służby, pojawiały się emocjonalne obrazy matek z dziećmi, zdjęcia koczujących rodzin czy apelujące komunikaty o „nieludzkim" podejściu władz RP. Równocześnie w oficjalnych kanałach komunikacyjnych Mińska i Moskwy formułowano oskarżenia wobec Polski o wywołanie „kryzysu humanitarnego" oraz wzywano do otwarcia granicy. Była to część szerokiej ofensywy informacyjnej, mającej na celu przerzucenie odpowiedzialności za sytuację na Warszawę i przedstawienie Polski jako głównego sprawcy napięć. Działania te miały podręcznikowy charakter operacji hybrydowej, łączącej manipulację emocjami, dezinformację i prowokację w przestrzeni medialnej z realnym wymiarem presji migracyjnej[24].

Wnioski z kryzysu wskazują na konieczność dalszego rozwijania zdolności reagowania nie tylko na poziomie krajowym, ale także wspólnotowym. Polska, podobnie jak kraje bałtyckie czy Finlandia, zaczęła pełnić rolę laboratorium odporności, miejsca, gdzie testuje się rozwiązania na miarę nowej epoki zagrożeń. W przyszłości podobne próby destabilizacji mogą pojawić się na innych odcinkach granic, zarówno lądowych, jak i morskich, co wymusza zbudowanie jednolitego, elastycznego, ale też opartego na wartościach systemu reagowania.

Wnioski płynące z kryzysu migracyjnego na granicy z Białorusią wskazują jasno: zagrożenia hybrydowe mają charakter długofalowy, są adaptacyjne i mogą być powtarzalnie stosowane w różnych kontekstach. Wobec tego kluczowe staje się budowanie trwałych mechanizmów odporności na trzech poziomach: państwowym, sojuszniczym (NATO) oraz ponadnarodowym (UE/Frontex). Polska,

[24] B. Fraszka, *Sytuacja na granicy polsko-białoruskiej: przyczyny, aspekt geopolityczny, narracje*, Warsaw Instytute, Raport Specjalny, 2021, s. 12-14.

będąc bezpośrednio zaangażowaną w kryzys instrumentowanej migracji, zainicjowała systematyczne działania wzmacniające zdolności obronne państwa. Budowa barier technicznych, rozwój systemów ISR/SIGINT w ramach programu „Tarcza Wschód", integracja Straży Granicznej, wojska, i służb wywiadowczych to efekt nauki na własnych granicach. Stworzenie struktur reagowania, takich jak mobilne zespoły reagujące na kryzys migracyjny i adaptacja procedur administracyjnych i prawnych, zwiększa zdolność do szybkiej reakcji na podobne zagrożenia[25].

Sojusz zdaje sobie sprawę z wymagań stawianych przez narastający charakter hybrydowych działań. Wspólne stanowiska państw wschodniej flanki NATO wskazują na aktywną potrzebę budowania odporności poprzez wymianę informacji, wzmacnianie infrastruktury krytycznej i wspólne ćwiczenia. NATO zapowiedziało intensyfikację wymiany wywiadu oraz ochronę infrastruktury krytycznej wobec sabotaży, cyberataków i dezinformacji, w tym przez rozszerzenie strategii przeciwdziałania aktom hybrydowym pośród państw członkowskich. W dokumentach strategicznych kluczową rolę przypisuje się interoperacyjności systemów alarmowych, cyberobronie oraz wspólnej logistyce reagowania.

W kontekście dalszego rozwoju sytuacji można zidentyfikować kilka możliwych kierunków, które będą miały znaczenie dla kształtowania polityki bezpieczeństwa granicznego w regionie. Przede wszystkim należy się spodziewać utrwalenia modelu, w którym migracja wykorzystywana jest jako narzędzie politycznego wpływu, niekoniecznie zawsze przez te same państwa, ale potencjalnie przez innych aktorów dysponujących infrastrukturą i możliwością manipulacji ruchem ludności. W związku z tym konieczne będzie dalsze wzmacnianie zdolności państwowych do szybkiej identyfikacji zagrożeń, nie tylko fizycznych, ale i informacyjnych oraz technologicznych. Niezwykle istotne będzie tu rozwijanie interoperacyjnych systemów reagowania kryzysowego, które umożliwią współpracę służb cywilnych i wojskowych w czasie rzeczywistym.

Nie można też wykluczyć scenariuszy bardziej złożonych, w których presja migracyjna zostanie skoordynowana z innymi formami ataku hybrydowego, jak cyberataki, sabotaż infrastruktury krytycznej czy operacje dezinformacyjne. Takie zintegrowane działania, choć obecnie w fazie testowej, stanowią realne zagrożenie dla państw o rozbudowanej infrastrukturze, ale ograniczonych zasobach szybkiego reagowania. Wobec tego państwa członkowskie UE mogą być zmuszone do

[25] Z. Ciekanowski, S. Żurawski, M. Oskierko. *The migration crisis as a tool of hybrid warfare – Analysis of selected cases at the borders of the European Union*., L'Europe Unie, nr 2, 2025, s. 27-28.

stopniowego przesuwania równowagi między ochroną praw człowieka a zapewnieniem bezpieczeństwa publicznego, co prowadzi do potencjalnego redefiniowania wartości leżących u podstaw polityki migracyjnej[26].

Innym możliwym kierunkiem rozwoju jest zacieśnienie współpracy z państwami trzecimi w zakresie kontroli przepływów migracyjnych. Oznacza to nie tylko klasyczne umowy readmisyjne, ale także programy wsparcia rozwoju, umowy operacyjne czy polityki handlowe warunkowane współpracą w zakresie ograniczania nielegalnej migracji. Przyszłość systemu granicznego Unii Europejskiej będzie więc zależeć nie tylko od decyzji wewnętrznych, ale również od efektywności współpracy z zewnętrznymi partnerami.

Kryzys na granicy polsko-białoruskiej okazał się momentem przełomowym dla polityki migracyjnej i bezpieczeństwa granic w Europie Środkowo-Wschodniej. Zmienił zarówno narzędzia, jak i sposób myślenia o migracji, z kategorii humanitarnej przesuwając ją w stronę kategorii strategicznej. W efekcie wytworzyła się nowa rzeczywistość, w której granice stają się nie tyle liniami podziału, ile strefami działania, fizycznymi, prawnymi, cyfrowymi i symbolicznym, w których rozstrzyga się odporność państwa i wspólnoty na wyzwania XXI wieku[27].

Podsumowanie

W świetle przeprowadzonej analizy można stwierdzić, że granica polsko-białoruska w latach 2021–2024 stała się jednym z kluczowych pól testowania nowoczesnych form agresji hybrydowej, w których tradycyjne narzędzia siłowe zostały zastąpione przez instrumenty niemilitarne – migrację, dezinformację, presję psychologiczną i polityczną. Przypadek ten ujawnił, że współczesne zagrożenia nie muszą przyjmować formy jawnego ataku zbrojnego, aby skutecznie destabilizować państwo, osłabiać jego instytucje oraz testować spójność wspólnot międzynarodowych. Właśnie w ten sposób działania reżimu białoruskiego, wspieranego politycznie i operacyjnie przez Federację Rosyjską, zostały rozpoznane jako próba wywarcia wpływu na politykę migracyjną, wizerunek międzynarodowy oraz zdolności obronne państwa granicznego i całej Unii Europejskiej.

[26] G. Tutak, *Polityka migracyjna Polski wobec zjawiska nielegalnej migracji. Przykład granicy polsko-białoruskiej*, Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej, 22, 2024, s 112.

[27] Poland is defending Europe from Russia's hybrid war, https://neweasterneurope.eu/2025/04/04/poland-is-defending-europe-from-russias-hybrid-war/, [dostęp: 19.07.2025].

Podjęta w rozdziale próba odpowiedzi na pytanie badawcze – czy operacja hybrydowa z wykorzystaniem presji migracyjnej na granicy polsko-białoruskiej stanowiła rzeczywiste zagrożenie dla bezpieczeństwa państwowego i wspólnotowego – prowadzi do konkluzji jednoznacznej. Była to forma nowoczesnej agresji, której skutki odczuwalne były zarówno na poziomie operacyjnym (presja graniczna, destabilizacja służb, przymus mobilizacji sił i środków), jak i strategicznym (redefinicja granic prawa, reakcji międzynarodowej, roli NATO i UE). Istotnym elementem tego zagrożenia była trudność w jednoznacznym przypisaniu intencji i odpowiedzialności sprawców – co jest typowe dla operacji hybrydowych, w których rozmywa się granica między konfliktem a pokojem.

Kryzys ten skłonił państwo polskie do głębokich reform w zakresie bezpieczeństwa granicznego i migracyjnego – nie tylko poprzez wzmocnienie fizycznych barier, ale także poprzez zbudowanie nowych procedur, systemów reagowania i ram legislacyjnych, które umożliwiają bardziej elastyczne, choć zarazem bardziej kontrowersyjne działania w sytuacjach nadzwyczajnych. Polska jako państwo frontowe Unii Europejskiej i NATO, stała się także inicjatorem debaty na temat odporności zbiorowej, nie tylko w kontekście fizycznego bezpieczeństwa terytorium, lecz również zdolności do obrony wartości demokratycznych w sytuacji wielowymiarowego zagrożenia.

Wobec powyższych ustaleń pojawia się refleksja, jak przygotować się na przyszłe formy agresji hybrydowej, które mogą przybrać jeszcze bardziej złożone i trudne do rozpoznania kształty? Kluczowe wydaje się tutaj zbudowanie trwałej odporności państwa i wspólnoty międzynarodowej, opartej na synergii działań wojskowych, cywilnych, informacyjnych i prawnych. Oznacza to konieczność dalszego inwestowania w rozpoznanie i analizę ryzyka, w systemy wczesnego ostrzegania, ale także w edukację społeczną, która uczuli obywateli na manipulację informacyjną i dezinformację. Potrzebna będzie też głębsza integracja instytucjonalna w ramach UE i NATO, nie tylko w wymiarze reagowania na kryzys, ale przede wszystkim jego prewencji. Przyszłość agresji hybrydowej może bowiem obejmować nowe formy, od presji energetycznej i ekonomicznej po destabilizację środowiskową, dlatego przygotowanie do niej musi mieć charakter całościowy i długoterminowy. Odpowiedź na zagrożenia hybrydowe nie może ograniczać się do reakcji, ale powinna stać się elementem strategii nowoczesnego państwa i wspólnoty politycznej, zdolnej nie tylko do przetrwania, ale do ochrony swoich fundamentów.

Literatura

1. Ciekanowski Z., Żurawski S., Oskierko M., *The migration crisis as a tool of hybrid warfare – Analysis of selected cases at the borders of the European Union*., L'Europe Unie, nr 2, 2025.
2. Elak L., Oskierko M., Żurawski S.*, Ochrona granicy polsko-białoruskiej w obliczu wojny hybrydowej*, De Securitate et Defensione O Bezpieczeństwie i Obronności, 10(1), 2024.
3. Fakhry A., Parkes R., Rácz A., *Migration instrumentalization: A taxonomy for an efficient response*, Hybrid CoE Working Paper 14, 2022.
4. Fraszka B., *Sytuacja na granicy polsko-białoruskiej: przyczyny, aspekt geopolityczny, narracje*, Warsaw Instytute-Raport Specjalny, 2021.
5. Fridman O., *Russian 'Hybrid Warfare': Resurgence and Politicisation*, Oxford, NY: Oxford University Press, 2018.
6. Hoffman F., *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*, Potomac Institute for Policy Studies, Arlington, VA, 2007.
7. Hoffman F., *Hybrid vs. Compound War. The Janus Choice: Defining Today's Multifaceted Conflict*, Armed Forces Journal, 2009.
8. Kuci G., *Russia's hybrid warfare in the Western Balkans: geopolitical strategies and proxy actors*, Octopus Journal Hybrid Warfare & Strategic Conflicts, tom 3, 2024.
9. Krzak A., *Wojny przyszłości po rosyjsku – wojna hybrydowa, informacyjna i psychologiczna*, Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego nr 18/2018.
10. Usov P., *Militaryzacja kryzysu migracyjnego,* [w:] *Raport IV „Granica dyktatora. Polska i Białoruś wobec kryzysu granicznego"*, Warszawa 2021.
11. Tkachuk O., *Znaczenie kryzysu migracyjnego na granicy polsko-białoruskiej dla polityki imigracyjnej i azylowej Unii Europejskiej*, Wschodnioznawstwo, Tom 16, 2022.
12. Tutak G., *Polityka migracyjna Polski wobec zjawiska nielegalnej migracji. Przykład granicy polsko-białoruskiej*, Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej 22, 2024.
13. Sari A., *Instrumentalized Migration and the Belarus Crisis*, Hybrid CoE Paper, Nr 17, 2023, s. 14-15.
14. Wawrzusiszyn A., *Rosyjsko-białoruskie działania hybrydowe na granicch Unii europejskiej i NATO*, Jurnal of Modern Since, 1/61, 2025.
15. Zandee D., van der Meer S., Stoetman A., *Countering hybrid threats.Steps for improving EU-NATO cooperation*, Clingendael Report, 2021.
16. Zaręba A., *Dezinformacja jako zagrożenie hybrydowe cyberbezpieczeństwa społecznego (social cyberseciurity),* Cybersecurity and Law, nr 1(13), 2025.

Netografia

17. Białoruś: eskalacja kryzysu migracyjnego, https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-10-27/bialorus-eskalacja-kryzysu-migracyjnego, [dostęp: 18.07.2025].
18. Dezinformacja jako oręż wojny, https://warsawinstitute.org/pl/dezionformacja-jako-orez-wojny-hybrydowej-na-granicy-z-bialorusia, [dostęp: 19.07.2025].
19. Hybrid war – does it even exist? https://www.nato.int/docu/review/articles/2015/05/07/hybrid-war-does-it-even-exist/index.html, [dostęp: 16.07.2025].
20. Joint Communication To The European Parliament And The Council, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016JC0018, Poland is defending Europe from Russia's hybrid war, https://neweasterneurope.eu/2025/04/04/poland-is-defending-europe-from-russias-hybrid-war, [dostęp: 19.07.2025].
21. Koziej, S., „Tarcza wschód" w systemie bezpieczeństwa Polski, https://koziej.pl/wp-content/uploads/2024/05/Tarcza-Wsch%C3%B3d-w-systemie-bezpiecze%C5%-84stwa.pdf, [dostęp: 19.07.2025].
22. Russia's 'warning' of Ukraine's biological weapons sounds just like Syria, https://www.theguardian.com/world/2022/mar/09/russias-warning-of-ukraines-biological-weapons-sounds-just-like-syria, [dostęp: 17.07.2025].
23. Zapora na granicy z Białorusią, https://polskieradio24.pl/artykul/3010571,skutecznosc-bariery-na-granicy-napor-migrantow-zmalal-dwudziestokrotnie, [dostęp: 18.06.2025].